

TTRON-2007-65456

INSTANS: Trondheim tingrett - Kjennelse.
DATO: 2007-04-28
PUBLISERT: TTRON-2007-65456
STIKKORD: Midlertidig forføyning, ærekrenkelse, ytringsfrihet.
SAMMENDRAG: Et rockeband beskyldte i en sang en politimann bl.a. for drap i tilknytning til en pågripelse der den pågrepne hadde avgått ved døden. Bandet ga uttrykk for at de ville utgi sangen på plate og spille den på konsert. Politimannen og politiforbunden begjærte midlertidig forføyning, med krav om at bandet forbyr å gjøre sangteksten og musikkverket tilgjengelig for allmennheten. Retten fant det svært nærliggende å konstatere at fremføring og annen tilgjengeliggjøring av sangen ville innebære en ærekrenkelse av politimannen. Retten kom imidlertid til at beslutning om midlertidig forføyning mot slik tilgjengeliggjøring ville være i strid med Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10.
SAKSGANG: Trondheim tingrett TTRON-2007-65456.
PARTER: Politibetjent A og Politiets Fellesforbund (begge ved advokat Jens-Ove Hagen) mot Rockegruppa X v/ B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L og M. (alle ved v/ advokat John Egil Bergem).
FORFATTER: Dommerfullmektig Torger Kielland.

Den 26.04.2007 fremmet A og Politiets Fellesforbund gjennom advokat Jens-Ove Hagen begjæring om midlertidig forføyning til Trondheim tingrett, mot Rockegruppa X v/ B og The Music Business Organisation (MBO) AS. Under rettsmøtet ble partsangivelsen av saksøkte nr. 1 endret til X v/ B, C, C, E, F, G, H, I, J, K, L og M.

Det ble avholdt muntlig forhandling i Trondheim tinghus den 27.04.2007. Saksøkerne møtte ved advokatene Jens-Ove Hagen og Nina Kroken. De saksøkte møtte ved advokat John Egil Bergem og ved partsrepresentanter B og E. Saksøkte nr. 2 The Music Business Organisation (MBO) AS møtte ikke. Dette innebærer at rettsmøtet og denne kjennelse bare behandler kravet mot de ovennevnte medlemmene av X.

Sakens faktiske side

Rockegruppa X er sammensatt av bandene Y og Z, og består av de ovennevnte medlemmene. Bandet har skrevet og spilt inn en sang med tittelen « Stopp volden ». I sangen navngis en av saksøkerne, polititjenestemann A i forbindelse med pågripelsen av N ved Østbyen servicekontor i Trondheim den 07.09.2006 - en pågripelse som endte med at N avled ved døden. Dette er informasjon som ikke tidligere har vært offentliggjort i media og som ikke kan anses å være allment kjent. I tillegg knyttes det i sangen vurderinger av As rolle i pågripelsen og hendelsene rundt denne.

Sangen er spilt inn og planlegges utgitt på bandets album med utgivelsesdato 14. mai. Sangen er videre spilt ved to konserter under Byalarm og er tilgjengelig for avspilling på Internett. På kvelden etter rettsmøtet den 27.04.2007 ble sangen også fremført ved en konsert på Samfundet i Trondheim. Etter det som er opplyst ble A imidlertid ikke nevnt ved fullt for- og etternavn ved denne fremføringen.

Saksøkerne har i det vesentlige anført at de har et rettskrav som går ut på at de saksøkte forbyr å fremføre og på annen måte tilgjengeliggjøre « Stopp volden ». Kravet er begrunnet i at utgivelse, gjengivelse og fremføring av sangens tekst er å anse som straffbare ærekrenkelser etter straffeloven § 246 og § 247. Beskyldningene i sangen bl.a. om at A har begått « drap » og i forbindelse med pågripelsen av N hadde « jævla lyst til å holde armer rundt halsen på'n til han lar være å puste », må anses som krenkelser av As omdømme.

Beskyldningene i sangen går ut over ytringsfrihetens grenser i Grunnloven § 100 og EMK art. 10. Det vises til at det er tale om fremsettelse av svært alvorlige ærekrenkelses. I Rt-1999-1541 fremhevet Høyesterett at ytringer som kunne forstås som beskyldninger om ulovlig politivold var « meget alvorlig ». I nærværende sak er det snakk om langt alvorligere beskyldninger enn de som var omhandlet i Rt-1999-1541, da det ikke bare gjelder beskyldninger om politivold, men også beskyldninger om drap. Det må kunne kreves klare og sikre holdepunkter i faktum for at ytringene skal være beskyttet av ytringsfriheten og slik sannsynliggjøring er ikke mulig på det nåværende tidspunkt.

Det foreligger sikringsgrunn etter tvangsfullbyrdelsesloven § 15-2, da det er behov for å beskytte A for den vesentlige skade og ulempe han vil bli utsatt for dersom « Stopp volden » fortsatt offentliggjøres.

Saksøkerne har nedlagt følgende påstand:

1. X v/ B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L og M forbys å gjøre musikkverket og sangteksten som navngir A tilgjengelig for allmennheten. De pålegges å gjøre de nødvendige handlinger for å hindre eksisterende og ytterligere tilgjengeliggjøring av verket, herunder via internett.
2. De saksøkte tilpliktes å betale saksøkerne alle sakens omkostninger, med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

De saksøkte har i det vesentlige anført at «Stopp volden» må anses som samfunnskritikk i kunstnerisk form, som må anses å være beskyttet av ytringsfriheten etter Grunnloven § 100.

Selv om tilgjengeliggjøring av «Stopp volden» skulle innebære en ærekrenkelse er vilkårene for å beslutte midlertidig forføyning mot tilgjengeliggjøring av den ikke oppfylt. Det vises til Høyesteretts kjennelse i HR-2007-506, der flertallet uttaler at Grunnloven § 100 fjerde ledd ikke er til hinder for at midlertidige forføyninger etter tvangsfullbyrdelsesloven i særlige tilfelle kan brukes for å stanse ytringer. Dette forutsetter imidlertid at unnlåtelsen av å beslutte midlertidig forføyning vil føre til irreversible skader.

Saksøkte har nedlagt følgende påstand:

1. Prinsipalt: X frifinnes.
2. Subsidiært: Inntil spørsmålet om rettmessigheten av å fremføre sangen «Stopp volden» er rettskraftig avgjort, forbys X å fremføre denne sangen uten at navnet A er tatt bort.

A og Politiets Fellesforbund pålegges å stille sikkerhet for mulig tap på grunn av forføyningen.

Forføyningen faller bort dersom søksmål ikke er reist innen en frist som retten fastsetter.

3. I begge tilfelle: X tilkjennes saksomkostninger med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra oppfyllelsesfristen til betaling finner sted.

Rettsens bemerkninger

Etter tvangsfullbyrdelsesloven § 15 første ledd kan « [d]en som har et *krav* som går ut på annet enn betaling av penger, [...] begjære midlertidig forføyning [...] dersom det foreligger en *sikringsgrunn*» (kursivert her).

Dersom saksøkerne skal få medhold i sitt krav om midlertidig forføyning mot fremføring og annen tilgjengeliggjøring av «Stopp volden» for allmennheten, må de således sannsynliggjøre så vel kravet som sikringsgrunnen, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 15-6 første ledd første punktum.

Grunnloven § 100 første ledd slår gjennom setningen « Ytringsfrihed bør finde Sted » fast prinsippet om ytringsfrihet, som også følger av EMK artikkel 10 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 19 nr. 1 og nr. 2. Retten til ytringsfrihet omfatter blant annet retten til å formidle og motta informasjon og ideer.

Ytringsfrihetens nærmere innhold og avgrensning følger av andre ledd om rettslig ansvar for utøvelse av ytringsfrihet:

« Ingen kan holdes retslig ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være foreskrevet i Lov. »

En beslutning om midlertidig forføyning som forbyr en ytring innebærer imidlertid også en form for *forhåndssensur*, idet ytringen ikke sanksjoneres i etterkant, men forbys før den i det hele tatt har funnet sted.

Grunnloven § 100 fjerde ledd begrenser adgangen til slik forhåndssensur og andre forhåndsinngrep:

« Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, medmindre det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter. »

Flertallet i Høyesteretts kjennelse i HR-2007-506-A uttaler følgende om bestemmelsen:

(46) «Tatt på ordet forbyr bestemmelsen alle forhåndsinngrep med mindre slike tiltak er nødvendige for å beskytte personer under 18 år mot skadelig påvirkning fra levende bilder og brevsensur i anstalter. Ifølge forarbeidene skal imidlertid bestemmelsen ikke forstås slik at forhåndsinngrep bare kan anvendes i de nevnte situasjoner.

Etter en gjennomgang av forarbeidene til Grunnloven § 100 fjerde ledd konkluderer førstvoterende med at «Grunnloven § 100 fjerde ledd ikke er til hinder for at midlertidige forføyninger etter tvangsfullbyrdelsesloven i særlige tilfelle kan brukes for å stanse ytringer».

Spørsmålet blir da hvorvidt nedleggelse av et forbud mot fremføring og øvrig tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » er i strid med Grunnloven § 100 og krenker EMK artikkel 10.

Utgangspunktet etter Grunnloven § 100 første ledd og EMK artikkel 10 nr. 1 er at medlemmene av X har rett til både å fremføre og på annen måte tilgjengeliggjøre « Stopp volden » for allmennheten.

Som flertallet i Høyesteretts kjennelse i HR-2007-506-A bemerker (i avsnitt 60) (HR-2007-506-A-A60):

« Dette underbygges av § 100 annet ledd første punktum, som fastslår at ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer eller budskap. Som hovedregel er det etter annet ledd forbudt å vedta lover som truer med rettslige sanksjoner rettet mot ytringsfriheten, jf. St.meld.nr.42 (1999-2000) side 19 første spalte. Første punktum gir rammen for hvilke begrensninger som kan vedtas og håndheves. Først når rettslig ansvar kan begrunnes ut fra ytringsfrihetens grunnlag i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse kan begrensninger vedtas og håndheves. Bestemmelsen må forstås slik at både fastsettelse av begrensninger i ytringsfriheten, og konkrete inngrep overfor de enkelte ytringer, i utgangspunktet må gis ved eller være hjemlet i lov, jf. annet punktum. Den tar ikke sikte på nærmere å regulere grunnlaget for rettslig ansvar. Jeg viser til NOU 1999:27 side 240 og St.meld.nr.26 (2003-2004) side 181 annen spalte. »

Inngrepet i denne sak er en midlertidig forføyning om å forby medlemmene av X å fremføre og for øvrig tilgjengeliggjøre « Stopp volden » for allmennheten. Domstolens kompetanse til å beslutte

midlertidig forføyning følger som tidligere nevnt av tvangsfullbyrdelsesloven § 15-1 jf. § 15-2 og § 15-8. Bestemmelsene kan ikke forstås slik at de alene gir hjemmel for å nedlegge et forbud mot fremføring og tilgjengeliggjøring av en sang. Saksøkerne må således sannsynliggjøre at de har et selvstendig « krav » som innebærer et slikt forbud, jf. § 15-1 jf. § 15-6 første ledd.

Straffeloven § 247 første punktum statuerer straffansvar for « [d]en som i ord eller handling optrer på en måte som er egnet til å skade en annens gode navn og rykte eller til å utsette ham for hat, ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit, eller som medvirker dertil ». Den strafferettslige sanksjoneringen av ærekrenkelser må anses å gi opphav til et « krav » om ikke å bli utsatt for ærekrenkelser, som det kan kreves midlertidig forføyning for etter tvangsfullbyrdelsesloven § 15-1.

Spørsmålet blir da hvorvidt Xs fremføring og tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » vil innebære en overtredelse av straffeloven § 247.

E har i sin forklaring for retten forklart at formålet med å skrive « Stopp volden » var å fremme generell kritikk mot det bandmedlemmene opplever er overdreven maktbruk og rasisme i politiet. Sangen inneholder i tillegg til det som fremstår som en generell kritikk av politiet, omtale av to konkrete hendelser der saksøker A var involvert i egenskap av å være polititjenestemann. Den første omhandler en pågripelse i 1999 av en vaskehjelp som vasket inne i en bankfilial på nattestid. A ble i 2001 frifunnet av Trondheim byrett for å ha opptrådt utilbørlig under pågripelsen.

Den andre omhandler pågripelsen av N ved Østbyen servicekontor i Trondheim den 07.09.2006. Ansatte ved kontoret hadde på dagen den 07.09.2006 følt seg utrygge i forbindelse med betjeningen av N og hadde derfor tilkalt politiet. A og en annen polititjenestemann ankom lokalet og hadde en lang samtale med N og en saksbehandler. Saksbehandleren ga under samtalen uttrykk for at N ikke kunne oppnå mer ved å oppholde seg der, og polititjenestemennene fant det etter hvert nødvendig å be ham om å forlate lokalet. Da han ikke etterkom anmodningen frivillig tok polititjenestemennene tak i armene hans i et forsøk på å geleide ham ut. N satte seg da til motverge. I basketaket som oppsto i forsøket på å få kontroll over N tok A et halsgrep på ham med den ene armen.

Etter at N var påsatt håndjern og ført ut av lokalet, hvorpå det hadde ankommet ytterligere to polititjenestemenn til stedet, oppdaget politimennene at han hadde mistet bevisstheten. Han ble da lagt i stabilt sideleie og etter hvert brakt til St. Olavs Hospital av politiet. N ble erklært død om lag en time etter ankomsten til sykehuset. Det er på det nåværende tidspunkt ikke konstatert noen direkte årsak til kvelningen.

Spesialenheten for politisaker åpnet i etterkant av pågripelsen en såkalt undersøkelsessak der de fire involverte polititjenestemennene fikk status som mistenkte, men ikke siktet i saken. Etterforskningen er nå avsluttet og saken ligger til vurdering for påtalemessig avgjørelse hos Spesialenheten i Hamar. Et vedtak forventes å foreligge i løpet av kort tid.

« Stopp volden » nevner imidlertid ikke A ved fullt navn i tilknytning til noen av de ovennevnte hendelsene. Det er først mot slutten av sangen A uttrykkelig blir nevnt ved fullt navn, da gjennom passasjen:

« Gir man rætt te voldsbruk te A
burd mainn nok ta å skjærp innj på kontrollen. »

Sangen bruker imidlertid gjennom hele sangen ordene « vold » og « volden », dels som rene substantiver og dels « volden » som en form for personifisering knyttet til det personlige pronomenet « han ». Dette gjelder særlig gjennom følgende passasjer:

« A blir dyrka, sett opp til og får betalt.
På tross har det gått galt, nå er det nok drap. »

--

« Når alarmen går på sosialkontoret.

Ikke alle klarer å oppføre seg her i Gnore.
 Det er typisk svartinger som er jævla store
 lager bråk for de som jobber der og tror de
 har krav på gratis penger ved å være duste.
 Når politimannen kommer bør de lære å lystre.
 Hvis ikke kommer volden, han har jævla lyst til
 å holde armer rundt halsen på'n til han lar være å puste »

E har i sin forklaring for retten forklart at dobbeltbetydningen av « volden » som bestemt form entall av substantivet « vold » og etternavnet A var tilsiktet ved utformingen av teksten til « Stopp volden » generelt og ved omtalen av de to ovennevnte hendelsene spesielt. Riktignok uten at man nødvendigvis har hatt noe bevisst forhold til når man har siktet til substantivet « volden » som bestemt form entall av « vold », A som person eller begge deler.

Retten er av den oppfatning at bruken av As fulle navn i slutten av sangen, hørt i sammenheng med bruken av « volden » gjennom sangen som sådan og spesielt i de ovenfor siterte passasjene, for en gjennomsnittlig lytter er egnet til å forstås slik at « volden » refererer seg til personen A.

Spørsmålet blir da hvorvidt de ovennevnte karakteristikkene kan anses å være ærekrenkende overfor A.

Den ovenfor siterte omtalen av pågripelsen av N følger i sangen relativt kort etter passasjen

« A blir dyrka, s til og får betalt.
 På tross har det gått galt, nå er det nok drap. »

Hørt i sammenheng og på bakgrunn av den allment tilgjengelige kunnskap om Ns dødsfall, er dette for en gjennomsnittlig lytter egnet til å forstås som en beskyldning om at A har begått et « drap ». « Drap » i juridisk terminologi omfatter både handlinger som består i uaktsomt og forsettlig å ta livet av et annet menneske. I vanlig språkbruk brukes ordet « drap » imidlertid i en noe snevrere betydning. « Drap » forstås her som, om ikke forsettlig å ta livet av et annet menneske, så i alle fall handlinger som ligger over de rent uaktsomme og nært opp til forsettet.

Videre er retten av den oppfatning at passasjen

« Når politimannen kommer bør de lære å lystre.
 Hvis ikke kommer volden, han har jævla lyst til
 å holde armer rundt halsen på'n til han lar være å puste »

overfor en gjennomsnittlig lytter gir det inntrykk at A har hatt, om ikke et hensiktsforsett mht. at N skulle dø som en følge av halsgrepet, så i alle fall et hensiktsforsett mht. å begå en grov tjenesteforsømmelse.

Beskyldninger om drap i egenskap av utførselen av arbeid som polititjenestemann er svært alvorlige beskyldninger. Utsagnene må derfor etter rettens oppfatning anses å være egnet til utsette A tap av den for hans stilling som polititjenestemann fornødne tillit. Fremføring og annen tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » vil da oppfylle det objektive gjerningsinnholdet i straffeloven § 247.

Spørsmålet blir da hvorvidt inngrep i ytringsfriheten i form av en midlertidig forføyning som forbyr fremføring og annen tilgjengeliggjøring av « Stopp volden », jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 15-1, jf. straffeloven § 247, kan begrunnes ut fra ytringsfrihetens grunnlag i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse, jf. Grunnloven § 100 andre ledd.

Noenlunde tilsvarende vilkår for inngrep i ytringsfriheten er angitt i EMK artikkel 10 andre ledd:

« The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary. »

Etter NOU 1999:27 s. 242 -243 skal avveiningen etter Grunnloven § 100 andre ledd foretas i to trinn. Første trinn er:

« [...] uttrykt med ordene « holdt op mod » ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Hensikten med en slik analyse er å få på bordet en klargjøring av hvordan og i hvilken utstrekning inngrepet vil forstyrre en eller flere av de tre prosesser som ytringsfriheten skal beskytte. Det ligger i begrunnelsene at de tre prosessene, og særlig når de pågår mellom voksne, i utgangspunktet bør være selvregulerende - ikke bare fordi dette stemmer med liberale idealer om myndige menneskers frihet og ansvar - men også fordi dette er en forutsetning for at prosessene skal fungere etter sin hensikt. Det er derfor i seg selv et argument mot et inngrep at det kan forstyrre én eller flere av disse prosessene. »

Det andre trinnet er selve avveiningen mellom inngrepets formål og ytringsfriheten:

« Ved så sterkt å betone ytringsfrihetens begrunnelser i selve bestemmelsen tilsikter kommisjonen en realistisk avveining mellom hensynene bak - og nødvendigheten av - inngrepet, og den skade eller forstyrrelse som inngrepet kan påføre de tre prosessene ytringsfriheten skal verne. Ytringsfriheten vil i denne avveiningen ikke bare framstå som et abstrakt prinsipp - med tilhørende fare for nedprioritering - men som en konkret størrelse og en grunnleggende forutsetning for prosesser av til dels universell betydning. »

Kritikk mot offentlige myndigheter nyter etter et sterkt vern etter EMK, jf. bl.a. EMDs avgjørelse i Castellssaken (*Eur. Court H. R., Castells judgment of 23 April 1992, Series A no. 236*) (EMD-1985-11798). Samme syn kommer til uttrykk i Høyesteretts avgjørelse inntatt i Rt-1999-1541, som gjaldt beskyldninger om politivold, der det uttales (på s. 1551):

« Vi befinner oss her ved ytringsfrihetens kjerne. Særlig viktig er det at pressen fokuserer skarpt på mulig maktmisbruk og andre former for ulovligheter begått av personer som utøver offentlig myndighet. »

« Stopp volden » kommer imidlertid ikke med noen nye opplysninger, men gjengir beskrivelser av pågripelsen av N som er allment kjente. De eneste opplysningene som ikke har vært fremme i offentligheten tidligere, er navngivelsen av A og de ovennevnte karakteristikkene av ham og hans opptreden som polititjenestemann. Dette svekker betydningen av den omstendighet at de generelle forhold som omtales i « Stopp volden » er å anse som forhold av allmenn interesse.

E har i sin forklaring for retten forklart at formålet med å skrive « Stopp volden » var å fremme generell kritikk mot det bandmedlemmene opplever er overdreven maktbruk og rasisme i politiet. Da ingen andre medier hadde våget å navngi A i tilknytning til pågripelsen av N, var navngivelsen av A å anse som en motreaksjon mot det bandmedlemmene anså som et forsøk på å dekke over en forsømmelse begått av en politimann, og således som en naturlig forlengelse av den generelle kritikken mot politiet.

Navngivelsen av og det ensidige fokuset på A får imidlertid « Stopp volden » mer til å fremstå som et angrep på en enkelt politimann, enn som systemkritikk mot politiet generelt. Det bemerkes at fire politimenn deltok ved pågripelsen av N, mens A er den eneste som er navngitt og kritisert i sangen. A må riktignok ved utøvelsen av sin myndighet som polititjenestemann anses som en offentlig person, slik at han ved utøvelsen av denne myndigheten må tåle et videre spekter av ytringer enn han må tåle som privatperson. Spillerrommet for ytringer rettet mot ham som person, selv om de retter seg mot hans virke som polititjenestemann, er likevel mindre enn om ytringene har form av kritikk mot politiet generelt.

Videre er beskyldningenes karakter av betydning. Jo mer alvorlig en beskyldning er, jo større krav må stilles til ytrereens aktsomhet. Som førstvoterende i Høyesterett dom inntatt i Rt-1999-1541 uttaler (på s. 1553):

« En beskyldning om bruk av ulovlig makt i tjenesten er meget alvorlig for en politimann. Ikke bare tjenestemannen, men også hans familie blir rammet. I forhold til venner og omgangskrets, er anklagen svært ubehagelig. Den tillit hos publikum som en polititjenestemann er avhengig av i sitt arbeid, vil lide stor skade. Det samme vil forholdet til kolleger. Dessuten vil en påstand om politivold gå ut over hele korpset. »

Det er her tale om beskyldninger om drap og ulovlig maktbruk i tjenesten. I forlengelsen av dette er det også av betydning at de forhold A anklages for i « Stopp volden » er under etterforskning uten at det på det nåværende tidspunkt er truffet noen påtalemessig avgjørelse. A må da anses å være uskyldig inntil det motsatte er bevist, jf. EMK artikkel 6 andre ledd, hvilket må få betydning for vurderingen av medlemmene av Xs aktsomhet ved tilgjengeliggjøringen av « Stopp volden ».

Dette er understreket av EMD i Bladet Tromsøsaken (*Eur. Court H. R., Bladet Tromsø judgment of 20 May 1999, RJD 1999-III*) (EMD-1993-21980) (avsnitt 65):

« [...] Also of relevance for the balancing of competing interests which the Court must carry out is the fact that under Article 6 § 2 of the Convention the seal hunters had a right to be presumed innocent of any criminal offence until proved guilty. By reason of the « duties and responsibilities » inherent in the exercise of the freedom of expression, the safeguard afforded by Article 10 to journalists in relation to reporting on issues of general interest is subject to the proviso that they are acting in good faith in order to provide accurate and reliable information in accordance with the ethics of journalism. »

Som utgangspunkt må skriftlige ytringer anses mer inngripende enn muntlige ytringer. Her er det spørsmål om muntlige ytringer i form av fremføring av sangen på konsert, dog slik at sangen planlegges utgitt på CD, samt er tilgjengelig for avspilling på Internett. Dette innebærer i begge de sistnevnte tilfeller at det er mulig for mottaker å få tilgang til ytringen uten ytterligere medvirkning fra X.

Et sentralt moment i vurderingen hvorvidt det kan gjøres inngrep i ytringsfriheten etter Grunnloven § 100 andre ledd og EMK artikkel 10, vil være hvilket faktisk grunnlag medlemmene av X har til å fremsette de karakteristikkene av A som fremsettes i « Stopp volden ». Ved avgjørelsen av om en ytring har en tilfredsstillende faktisk forankring, legger EMD avgjørende vekt på om ytringene på ytringstidspunktet hadde « factual basis ».

Saken er som nevnt ferdig etterforsket og det er på det nåværende tidspunkt ikke truffet noen påtalemessig avgjørelse i saken. Under enhver omstendighet, uavhengig av hvilken påtalemessig avgjørelse som treffes i saken, kan det på det nåværende tidspunkt ikke anses å være noen « factual basis » for påstandene om at A har « drept » N eller har hatt til hensikt å begå en grov tjenesteforsømmelse ved pågripelsen av ham.

Videre vil ytringens form som sangtekst ha en viss betydning. I dette ligger det ikke at ytringens er utformet som del av et musikkverk, nyter sterkere vern fordi det er å anse som kunst. Derimot gjør

presentasjonen av ytringene i form en sangtekst at ytringene får mer preg av underholdning som mottaker ikke tar fullt så alvorlig, og som derfor har mindre gjennomslagskraft enn om ytringene hadde blitt offentliggjort gjennom andre medier, eksempelvis gjennom et avisinnlegg eller et TV-intervju.

På bakgrunn av det ovenstående finner retten det svært nærliggende å konstatere at fremføring av sangen « Stopp volden » på konsert, samt annen tilgjengeliggjøring av sangen ved plateutgivelse og på Internett, vil innebære en ærekrenkelse av A som er straffbar etter straffeloven § 247.

Det er imidlertid den midlertidige forføyningen som skal vurderes opp mot Grunnloven § 100 andre ledd. Det er da ikke tilstrekkelig å konstatere at fremføring og annen tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » vil innebære en ærekrenkelse. Det må også vurderes hvorvidt forføyningen som sådan innebærer et inngrep som kan begrunnes i Grunnloven § 100 andre ledd.

Ved den konkrete avveining etter § 100 andre ledd må det tas utgangspunkt i at en midlertidig forføyning vil innebære et absolutt forbud mot å fremføre og på annen måte gjøre « Stopp volden » tilgjengelig for allmennheten.

Som nevnt ovenfor begrenser Grunnloven § 100 fjerde ledd adgangen til forhåndssensur og andre forhåndsinngrep:

« Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, medmindre det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter. »

Flertallet i Høyesteretts kjennelse i HR-2007-506-A uttaler følgende om bestemmelsen:

(47) Midlertidige forføyninger etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 15, som helt eller delvis forbyr noen å formidle eller motta ytringer, er forhåndsinngrep som går inn under § 100 fjerde ledd. Om slike inngrep uttales i NOU 1999:27 « Ytringsfrihed bør finde Sted » side 246:

« Forbudet rammer dessuten andre ordninger som kan ha tilsvarende effekt (« andre forebyggende Forholdsregler »). Det omfatter bl.a. bruk av midlertidige forføyninger mot ytringer. Dette innebærer likevel ikke et forbud mot bruk av midlertidige forføyninger når formålet er å avverge en ellers irreversibel skade som vil oppstå om en ytring når fram til sitt publikum. Med irreversibel skade menes her skade som ikke tilfredsstillende kan kompenseres ved etterfølgende økonomisk ansvar (en pengeskade er alltid reversibel) eller annet etterfølgende ansvar. Man kan derfor se det slik at den midlertidige forføyningen i slike tilfeller ikke brukes for å stanse en ytring man misliker, men for å hindre en ellers uopprettelig skade. Som en ytterligere sikkerhet mot misbruk av midlertidige forføyninger mot ytringer legges det til grunn at 4. ledd må tolkes slik at forføyning ikke under noen omstendighet kan vedtas av namsretten uten kontradiksjon, jf nærmere kap. 7.4.2.2. »

(48) Kommisjonens forslag tok sikte på at bruken av midlertidige forføyninger rettet mot ytringer skulle begrenses slik det framgår av sitatet, ved at vilkårene ble strammet inn, jf. side 177 annen spalte.

(49) Disse uttalelser ble fulgt opp. I St.meld.nr.42 (1999-2000) om endring av Grunnloven § 100 heter det på side 27 første spalte:

« På bakgrunn av kommisjonens utredning må det etter dette legges til grunn at forbudet mot forhåndskontroll etter fjerde ledd ikke er så absolutt som ordlyden kan tyde på. Bestemmelsen åpner til en viss grad for inngrep ut fra en interesseavveining. Vurderingen er streng, og inngrep er bare aktuelt hvis etterfølgende ansvar ikke gir et tilstrekkelig vern. »

(50) I St.meld.nr.26 (2003-2004) om endring av Grunnloven § 100 uttales på side 126:

« Etter departementets oppfatning følger den rettsstilstanden som kommisjonen ønsker seg gjennom grunnlovsendring, i realiteten langt på vei av dagens lovgivning og praksis. EMK artikkel 10 vil ha betydning ved tolking av tvangsfullbyrdelseslovens bestemmelser på dette

punktet. De vurderingstemaene som kommisjonen peker på, vil allerede inngå i vurderingen av om vilkårene for å beslutte midlertidig forføyning er oppfylt. Forskjellen mellom kommisjonens standpunkt og gjeldende rett synes å være at vurderingen av om saksøker er like godt avhjulpet ved etterfølgende ansvar i større grad er et moment i en skjønnsmessig helhetsvurderingen etter tvangsfullbyrdelsesloven § 15-2, mens kommisjonen ønsker en mer kategorisk regel. »

(51) Dette følges opp i Innst.S.nr.270 (2003-2004) side 48 :

« Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at departementet anser det som unødvendig å endre gjeldende tvangsfullbyrdelseslov for å sikre en høy terskel for å gripe inn mot ytringer i et forestående tvprogram, en bokutgivelse eller et tidsskrift. Flertallet forutsetter imidlertid at vedtakelsen av grunnlovsforslagets alternativ 5 til fjerde ledd første punktum og alternativ 5 til fjerde ledd annet punktum fører til en viss innstramming i adgangen til å beslutte midlertidig forføyning overfor ytringer slik at utviklingen av dagens praksis videreføres. Flertallet slutter seg for øvrig til vurderingene i meldingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet viser til Ytringsfrihetskommisjonens premisser for forbud mot bruk av midlertidige forføyninger mot ytringer før de er publisert. Dette innebærer at bruk av midlertidig forføyning bare kan finne sted når det er sannsynliggjort at offentliggjøring ikke tilfredsstillende kan restitueres med økonomisk kompensasjon eller straff. Kommisjonen legger også til grunn som en ytterligere sikkerhet mot misbruk av slike forføyninger, at kommisjonens forslag til Grunnloven § 100 fjerde ledd må tolkes slik at forføyning i forhold til ytringer ikke kan vedtas av namsretten uten kontradiksjon, dvs. muntlige forhandlinger. Forslaget er en innstramming i forhold til dagens regelverk. »

(52) Under behandlingen i Stortinget uttalte saksordføreren på vegne av flertallet, jf. Stortingstidende 2004 side 3586:

«Flertallet viser til at det etter dagens praksis i noen tilfeller kan brukes midlertidige forføyninger, beslag og inndragning for å stanse enkeltstående ytringer. Både Ytringsfrihetskommisjonen og Regjeringen viser til at det er behov for å opprettholde denne muligheten. Slik flertallet ser det, er det klart at bruk av midlertidige forføyninger mv. vil kunne skade ytringsfrihetens begrunnelser, men at publisering kan føre til irreversible skader på andre interesser, f.eks. i saker knyttet til rikets sikkerhet eller saker som kan være til stor skade for enkeltpersoner, og at hensynet til at slike skader bør unngås, derfor i en del tilfeller kan veie tyngre. Flertallet har merket seg at Ytringsfrihetskommisjonen mener at midlertidige forføyninger må kunne brukes også med den strenge bestemmelsen om forhåndssensur som kommisjonen går inn for. » »

Etter denne gjennomgangen oppsummerer førstvoterende Grunnloven § 100 fjerde ledd forhold til midlertidige forføyninger på følgende måte (i avsnitt 54) (HR-2007-506-A-A54):

« Jeg konkluderer etter dette med at Grunnloven § 100 fjerde ledd ikke er til hinder for at midlertidige forføyninger etter tvangsfullbyrdelsesloven i særlige tilfelle kan brukes for å stanse ytringer. Slik er også EMK artikkel 10 fortolket av EMD, som viser til nr. 2 hvor blant annet innskrenkninger for å forebygge uorden og kriminalitet og beskyttelse av helse og moral er nevnt, jf.eksempelvis EMDs dom 26. november 1991 i sak 13166/87 Sunday Times mot UK (EMD-1987-13166) avsnitt 51 med henvisninger til dom 26. april 1979 i sak 6538/74 Sunday Times mot UK (EMD-1974-6538) og dom 20. november 1989 i sak 10572/83 Verlag GmbH og Klaus Beermann mot Forbundsrepublikken Tyskland (EMD-1983-10572). [...] ».

EMD uttrykker dette på følgende måte i Sunday Times mot UK (EMD-1987-13166) (avsnitt 51):

« For the avoidance of doubt, and having in mind the written comments that were submitted in this case by « Article 19 » (see paragraph 6 above), the Court would only add to the foregoing that Article 10 (art. 10) of the Convention does not in terms prohibit the imposition of prior restraints on publication, as such. This is evidenced not only by the words « conditions », « restrictions », « preventing » and « prevention » which appear in that provision, but also by the Court's Sunday Times judgment of 26 April 1979 and its Markt Intern Verlag GmbH and Klaus Beermann judgment of 20 November 1989 (Series A no. 165). On the other hand, the dangers inherent in prior restraints are such that they call for the most careful scrutiny on the part of the Court. This is especially so as far as the press is concerned, for news is a perishable commodity and to delay its publication, even for a short period, may well deprive it of all its value and interest. »

Fra norsk rettspraksis kan det vises til at Høyesterett i HR-2007-506 , i samsvar med byfogdens bevisvurdering, la til grunn at kringkasting av TV-programmet ville utsette A « for overhengende livsfare ». Til tross for dette fant Høyesterett at « samfunnet [må] håndtere faren for skade på liv og helse på annen måte enn ved å forby NRK å sende TV-programmet. Den adekvate og nærliggende reaksjon for A ville ha vært å henvende seg til politiet for å be om beskyttelse. »

Saken gjaldt riktignok en handling som var fullt ut lovlig, nemlig NRKs kringkasting av programmet. Dette endrer imidlertid ikke den omstendighet at det også i saken her er spørsmål om en avveining mellom de hensyn som begrunner ytringsfriheten og de hensyn som begrunner nedleggelse av et forbud mot ytringen. Høyesteretts kjennelse viser at det ved denne vurderingen skal svært mye til før en ytring kan stanses gjennom en midlertidig forføyning.

Saksøkerne har anført at tilgjengeliggjøring av sangen for allmennheten vil innebære vesentlig skade og ulempe for A i form av psykisk overlast, som privatperson og som polititjenestemann. Retten har ingen grunn til å betvile at dette er tilfellet.

Det må imidlertid tas i betraktning at denne belastningen etter rettens oppfatning ikke alene kan anses å skyldes en eventuell tilgjengeliggjøring av « Stopp volden ». Sangen er allerede tilgjengeliggjort gjennom to fremføringer på Byarm, samt i en forkortet versjon på Samfundet og har videre vært tilgjengelig for avspilling på Internett.

Det må videre tas i betraktning at fremføring av sangen på konserter, muligheten til avspilling på Internett og salg av plater innebærer et forholdsvis begrenset spredningspotensiale i forhold til tilgjengeliggjøring gjennom andre medier. Det kan vises til at flere store riksmidier, bl.a. NRK P3 har uttrykt seg negativt til å spille sangen. Sangen synes derfor å ha et relativt begrenset spredningspotensiale.

Dertil kommer det at en del av de belastninger A vil påføres må anses å skyldes hendelsen som fant sted 07.09.2006 som sådan. Uavhengig av hvilken påtalemessig avgjørelse Spesialenheten i Hamar treffer, og hvilke karakteristikk som av andre knyttes til As handlinger, endrer ikke det den omstendighet at A den 07.09.2006 deltok i en pågrepelse som endte med at den pågrepne avled ved døden. På dette grunnlag kan det synes som om den påtalemessige avgjørelsen i saken fra Spesialenheten i Hamar vil være mer avgjørende for den belastning A er påført som følge av saken, enn en kjennelse fra retten som gjennom en midlertidig forføyning forbyr tilgjengeliggjøring av « Stopp volden ».

På bakgrunn av dette kan fraværet av en midlertidig forføyning mot fremføring og annen tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » ikke anses å medføre en irreversibel skade. Beslutning av en midlertidig forføyning som forbyr fremføring og annen tilgjengeliggjøring av « Stopp volden » for allmennheten må etter dette anses å være i strid med Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10.

Begjæringen om midlertidig forføyning tas etter dette ikke til følge.

De saksøkte har vunnet saken fullstendig og har krav på dekning av sine saksomkostninger, jf. tvangsfullbyrdsloven § 3-3, jf. tvistemålsloven § 172. Advokat Bergem har levert saksomkostningsoppgave på kr 20.000,-, eksklusive merverdiavgift. Retten har ingen bemerkninger til saksomkostningsoppgaven.

Slutning:

1. *Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.*
 2. *A og Politiets Fellesforbund plikter - in solidum - å betale B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L og M sakens omkostninger med 25.000 - tjuefemtusen - kroner - innen 14 - fjorten - dager fra forkynnelsen, med tillegg av forsinkelsesrente fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, første punktum fra oppfyllelsesfristen og til betaling finner sted.*
-

Sist oppdatert 31. mai 2008